

İŞGALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRDƏ TURİZM BAZARININ İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Ölkənin iqtisadi münasibətlər sistemindəki turist və otel bazarı, ikili olaraq xarakterizə olunur ki, bu da iki ziddiyyətli prosesdə ifadə olunur: bir tərəfdən yüksək inkişaf etmiş turizm bazarı dövlətin rifahının və sərvətinin artmasına səbəb olur və digər tərəfdən, inkişaf etməmiş və mükəmməl olmayan turizm bazarı yoxsulluğunu göstərir. İnkişaf etməkdə olan turizm iqtisadiyyatı turistlərin istək və ehtiyaclarını tam ödəmək qabiliyyətinə malik deyil. Turist resurslarının bolluğundan məqsədyönlü şəkildə istifadə etmək imkanı turizm və otel bazarının kompleks və çoxşaxəli maddi -texniki bazasının yaradılmasına əsaslanır. Turizm və otel sənayesindən iqtisadi gəlir artdıqda, gəlir qismən dəyişən turist ehtiyaclarını ödəmək üçün istifadə olunur, lakin bu gəlir iqtisadiyyatın digər sahələrinin inkişafına yönəldilməlidir. Turizmi təktərəfli inkişaf etdirmək kifayət deyil. Onun ahəngdar və səmərəli inkişafı üçün ölkə iqtisadiyyatının bütün sektorlarının iqtisadi fəallığının eyni vaxtda artırılması tələb olunur.

Turist dövriyyəsini formalaşdıran turizm və otel biznesi bazarında daimi olaraq

turist məhsulu və pul axını hərəkət edir. Turist və otel xidmətlərinə olan tələbat, cari qiymətlərlə ala biləcəyi turizm və qonaqpərvərlik sənayesinin müəyyən bir məhsulu ilə ifadə olunan, ödəmə qabiliyyəti ilə təsdiqlənən əhalinin turist ehtiyaclarıdır. Bazarda olan tələbata uyğun olaraq, turizmdə bir təklif var - turistin səyahət və istirahət zamanı ehtiyac duyduğu müxtəlif xidmətlər. Turist və otel məhsullarının təklifi turist ehtiyatlarının səviyyəsindən asılıdır.

Tələb və təklif arasında sıx bir əlaqə var: tələb yalnız təklifi deyil, həm də təklifi tələbə müəyyən şəkildə təsir edir. Hazırda sektorun dinamikasına siyasi və iqtisadi amillər təsir edir. Siyasi güc, iqtisadi faktorlara bənzər olaraq, turizmə birbaşa və dolayı təsir göstərmək qabiliyyətinə malikdir. Birincisi, dövlət turizm siyasəti, turizm sahəsində tənzimləyici əlaqələrin inkişafı, hüquqi aktların nəşri və s. Dolayı təsir, məsələn, ölkənin siyasi kursu, beynəlxalq siyasi arenada hakimiyyətin qəbul etdiyi qərarlar, dövlət ideologiyası, ölkədəki siyasi sabitliyin səviyyəsi və s.

Dövlətdəki güclü və qanuni siyasi güc, dövlətdəki separatçı meyillərə güclü müqavimət göstərir, vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının həqiqi qorunmasını təmin edir, terror və ekstremist meyillərin yayılmasına imkan vermir. Şübhə yoxdur ki, turizmin inkişafında iqlim, coğrafi, mədəni və tarixi faktorlar əsasdır və onlara sahib olan ölkələr mütləq turist cəlb etməlidir.

Bununla belə, bu tip ölkələrdə turist axınının kəskin şəkildə azaldığı hallar var ki, bu da, bir qayda olaraq, siyasi vəziyyətin sabitliyinin pozulması ilə əlaqədardır. Bu da bölgədə turist fəallığını azalda bilər və ya turizmin inkişafını tamamilə iflic edə bilər və bu, siyasi amillərin təsiri nəticəsində baş verir. Məsələn, son vaxtlar ərəb ölkələrində müşahidə olunan terror aktları, silahlı toqquşmalar, iğtişaşlar, siyasi qeyri-sabitlik buna aid edilə bilər.

Müasir dünyada siyasət və turizm bir-biri ilə sıx bağlıdır. Bu vəziyyəti xarakterizə etmək üçün aşağıdakı nümunələri göstərmək olar. Beləliklə, 2008-ci ildə Gürcüstan-Cənubi Osetiya münaqişəsinin kəskinləşməsi Gürcüstana turist axınının əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına səbəb oldu. 2010-cu ildə Türkiyə ilə İsrail arasında münasibətlərin gərginləşməsi İsrail hökuməti tərəfindən Türkiyəyə edilən bütün uçuşları dayandırdı. 2011-ci ildə Tunisdə daxili siyasi vəziyyətin gərginləşməsi ölkədə turist fəaliyyətinin aparılması ehtimalının dayandırılmasına gətirib çıxarmışdır.

Daxili turizm və yerli (milli) turist məhsullarının bütün çeşidi digər ölkələrdən gələn təkliflə müqayisədə istehlakçılar tərəfindən nəzərə alınır və yerli turizm məhsulunun rəqabət qabiliyyəti bütün dünya turist diapazonundadır. Əsas bazar mexanizmləri: tələb və təklifin dinamikası və turizm məhsullarına rəqabətqabiliyyətli qiymətlərin qurulması qlobal turizm bazarı miqyasında fəaliyyət göstərir. Qarabağ turizm bazarının inkişafı üçün ən əhəmiyyətli olan turizm bazarının formalaşdırılması istiqamətlərini bu cür ayırmaq olar:

1. İnternet satışlarının artması. Son illərdə ölkəmizdə aktiv artım göstərən turizm sənayesinin inkişafında onlayn satışlar mühüm rol oynayır. Turistlər getdikcə ucuz səyahət endirimləri və təyyarə biletləri haqqında məlumat tapmaq üçün internetdən istifadə edirlər. Nəticədə daha çox şirkət bir sıra xidmətlər üçün onlayn sifarişlər verir. Bu da özlüyündə Qarabağ ərazisində turizmin inkişafı üçün həll edilməsi vacib olan məqamlardan biridir.

2. Tədbir turizminin inkişafı. Tədbir turizminin üstünlükləri arasında mövsüm-

dənkənar faiz və yüksək mənfəət var. “Xarı Bülbül” festivalı kimi əhəmiyyətli tədbirlər turizmin inkişafına əhəmiyyətli bir stimül verir. Turistləri nəinki bu hadisələr zamanı cəlb etmək, həm də turist axınının yarada bilmək vacibdir. Turist axınının artımı Qarabağ üçün imicdir. Bu kimi tədbirlər turizmin inkişafına ciddi təsir edir. Onun iqtisadi səmərəliliyi əsasən bacarıqlı təqdimat və reklamdan asılıdır.

3. Ucuz hava nəqliyyatı. Ucuz hava daşıyıcılarının inkişafı bütün istehlakçı qrupları arasında turist sayının artmasına səbəb olacaq.

4. Regional turizmin inkişafı. Qeyri-standart regional turizm imkanlarından tam istifadə olunmur. Etnik, ekoloji və ekstremal turizm növləri bənzərsiz təbii obyektlər əsasında inkişaf edə bilər.

5. Yeni otel təsnifat sisteminin formalaşması onların reytinginin tənzimlənməsinə təsir göstərə bilər və nəticədə investisiyanı təşviq edə bilər.

6. Turizmin inkişafını stimullaşdırmaq, xüsusən də turistlər üçün viza rejimini asanlaşdırmaq və s.

7. Daimi müştəriləri cəlb etmək və potensial qonaqları motivasiya etmək üçün endirimlər sisteminin formalaşdırılması.

8. Otelçilik sahəsində nəzəriyyəni praktika ilə birləşdirən mütəxəssislər üçün təlim və yenidən hazırlıq proqramlarının hazırlanması.

9. Qarabağ ərazisinin bütün bölgələrinin potensial turizm məkanları kimi inkişafını təşviq etmək və nəqliyyat infrastrukturunun, kütləvi əyləncə və mədəni-tarixi mərkəzlərin (muzeylər, teatrlar və s.) inkişafı üçün dövlət səviyyəsində dəstək göstərmək.

10. Təhlükəsizliyi təmin etmək üçün müxtəlif otel xidmətlərində ən son texnologiyaların geniş yayılması, müxtəlif əyləncə proqramları və səyahətçilərə oteldə olduqları müddətdə məlumat vermək.

Qarabağ turizm bazarında (gələn, gedən və daxili) seqmentləri fərqləndirərək, hər birinin inkişafı üçün ölkənin unikal imkanlarının olduğunu qeyd etmək lazımdır. Qarabağda, demək olar ki, bütün təsis qurumları müxtəlif turizm növlərini təşkil etmək üçün kifayət qədər turizm potensialına malikdirlər, lakin əhəmiyyətli bir hissəsində praktiki olaraq turizm infrastrukturunu yoxdur. Buna səbəb, otel seqmentində rəqabətin olmaması və hər il əhəmiyyətli qiymət artımlarına səbəb ümumi yaşayış yerlərinin olmamasıdır. Beləliklə, Qarabağda qonaqpərvərlik sahəsində keyfiyyət və kəmiyyət artımı problemlərin həllində təsirli rola malikdir. Qarabağ ərazisində daxili turizm, əhəmiyyətli bir mövsümi dəyişikliklə xarakterizə olunur ki, bu da təbii və iqlim faktorlarına əlavə olaraq, bir turizm məhsulu tədarükünün nisbətən aşağı inkişaf səviyyəsindən təsirlənir. Buna baxmayaraq, gələcək illər üçün bu ərazilərdə il boyu kurortlar yaradılır və onların ərazisində müxtəlif istirahət və turizm sahələrini inkişaf etdirmək mümkün olacaqdır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. http://www.azerbaijan.az/portal/Society/Tourism/tourism_01_a.html
2. <http://www.milli.az/news/economy/183631.html>
3. <http://www.radio.day.az/news/economy/54202.html>
4. <http://www.paritet.az/olke/2300.html>
5. https://tourism.gov.az/uploads/documents/sa%C4%9Flaml%C4%B1q_turizmi_haqq%C4%B1nda_hesabat_dta.pdf